

Adroddiad Tim Arweinyddiaeth a Gwasanaethau Cyfreithiol ar weithrediad y Polisi Iaith a chyfraniad tuag at wireddu Strategaeth Iaith Gymraeg 2023- 2033

Dyddiad	18/04/2025
Adran	Tîm Arweinyddiaeth a Gwasanaethau Cyfreithiol
Awdur	Geraint Owen, Cyfarwyddwr Corfforaethol Iwan G Evans, Pennaeth Gwasanaeth Cyfreithiol

1. Pa bolisïau a chynlluniau sydd mewn lle o fewn eich adran er mwyn cyfrannu at amcanion y strategaeth iaith? Nodwch y maes blaenoriaeth (blynyddoedd cynnar, dysgu, gwaith a gwasanaeth, y gymuned neu ymchwil a thechnoleg)

e.e

Enw

Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (Blynyddoedd cynnar a dysgu):

Mae'r maes hwn yn cael sylw penodol yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA) ac mae mesurau penodol wedi eu llunio i fonitro cynnydd.

Crynodeb byr

Sicrhau bod pob lleoliad Blynyddoedd Cynnar yn gosod sylfaen gadarn ar gyfer y Gymraeg, a sicrhau fod pob plentyn yn cael asesiad sgiliau iaith, Llythrennedd a Chyfathrebu yn y Gymraeg ar fynediad ac ar derfyn addysg feithrin rhan amser ac ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen.

Mae yr Adran Tim Arweinyddiaeth a Gwasanaethau Cyfreithiol yn cydweithio gydag adrannau y Cyngor er mwyn cyfrannu at bolisïau, cynlluniau strategol, prosiectau a ffrydiau gwaith penodol sydd yn cyfrannu at amcanion y strategaeth iaith.

Gweler isod enghreifftiau o sut mae'r Adran yn cyfrannu at amcanion y strategaeth iaith:

Polisïau a chynlluniau strategol perthnasol:

- **Hybu'r Gymraeg** - Mae gan y Prif Weithredwr gyfrifoldeb am sicrhau fod ein uchelgais o ran hybu'r defnydd o'r Gymraeg yn cael ei arddel ym mhob un o Adrannau'r Cyngor. Mae'n rôl sy'n gofyn iddo fo a'r Cyfarwyddwyr Corfforaethol gefnogi adrannau ar adegau a thro arall yn gofyn am herio mewn modd adeiladol.
- **Mwy Na Geiriau** - Mae gan y Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol gyfrifoldebau penodol o ran hyrwyddo defnydd o'r iaith Gymraeg. Disgwylir i bob Cyngor Sir a Bwrdd Iechyd yng Nghymru benodi uwch arweinydd yn bencampwr y Gymraeg fel rhan o raglen waith Mwy Na Geiriau. Y Cyfarwyddwr Statudol sy'n arddel y rôl honno yng Ngwynedd.
 - Penodwyd y Cyfarwyddwr Statudol yn aelod o Fwrdd Cynghori Mwy Na Geiriau Llywodraeth Cymru am gyfnod o 4 blynedd.
 - Mae'r Cyfarwyddwr hefyd yn gadeirydd y fforwm Mwy Na Geiriau rhanbarthol o Ebrill 2025 ymlaen.
 - Mae aelodau o'r Uned Fusnes (Tim Arweinyddiaeth) yn cynrychioli y Cyngor a'r gwasanaethau gofal mewn fforymau rhanbarthol Mwy na Geiriau, ac yn gyrru ar y rhaglen waith o fewn y Cyngor.

- **Y Cynnig Rhagweithiol** - Fel rhan o waith y rhaglen Mwy Na Geiriau mae'n ofynnol, yn ôl y *Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014*, i'r pencampwr sicrhau defnydd o'r "Cynnig Rhagweithiol", sef darparu gwasanaeth yn Gymraeg heb i rywun orfod gofyn amdano, ar bob achlysur.
 - Datblygodd y Gwasanaethau Cymdeithasol 3 fideo byr eleni yn egluro egwyddorion y Cynnig Rhagweithiol er mwyn hyrwyddo'i ddefnydd.
 - Mae'r Ffurflen Adolygu Pecynnau Gofal a Chymorth Oedolion wedi eu haddasu a cwestiynau wedi eu hychwanegu i'n galluogi ni i gael darlun o'r modd y mae'r gweithlu yn gweithredu'r cynnig rhagweithiol.
- **Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus** - Mae'r Prif Weithredwr yn aelod o Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn ac wedi cael y cyfle i hyrwyddo a chefnogi cynllun sy'n edrych ar hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg yn "nrysau blaen" sefydliadau cyhoeddus eraill Gwynedd. Mae hwn yn un o brif brosiectau'r Bwrdd ar hyn o bryd ac mae cyfle i sicrhau fod sefydliadau eraill yn elwa o brofiad a llwyddiant Gwynedd yn y maes yma.
 - Mae'r gwaith bellach wedi'i gwblhau a phopeth sydd wedi'u cynhyrchu yn eistedd ar wefan y Bwrdd.
 - Mae'r Tim Arweinyddiaeth yn gyfrifol am weinyddiaeth holl gyfarfodydd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn. Mae rhain yn cael eu cynnal drwy gyfrwng y Gymraeg (yr unig un ar hyd y Gogledd). Rydym yn darparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd i'r aelodau sy'n ddi-Gymraeg.
 - Cyfarfod Arbennig BGC wedi bod yn ddiweddar lle roedd 5 aelod statudol BGC yn cyd-arwyddo'r Siarter Teithio Llesol, ynghyd ag aelod arall o'r BGC (3ydd sector). Cyfarfod yn gwbl drwy'r Gymraeg, cyfieithydd ar y pryd wedi'i ddarparu a'r cyflwyniadau yn ddwyieithog.
- **Cydbwyllgor Corfforedig (CBC)** - Mae gan y Cyngor rôl arweiniol mewn sawl partneriaeth ranbarthol ac mae'r Gwasanaethau Cyfreithiol wedi chwarae rhan ganolog yn sefydlu trefniadau llywodraethu'r partneriaethau hyn, e.e. y Cydbwyllgor Corfforedig (CBC) ar gyfer y Gogledd.
 - Mae sawl deinamig ar waith ynglŷn â sicrhau fod trefniadau'r cyrff yma yn gweithredu'n ddwyieithog; ond, mae'r mewnbwn sydd gan y Gwasanaethau Cyfreithiol yn golygu fod y trefniadau, gan gynnwys y ddogfennaeth llywodraethu ac ati, yn cael ei baratoi a'i ddarparu yn y Gymraeg a'r Saesneg ar sail gyfartal.
 - Cwblhawyd cytundeb trosglwyddo Cynllun Twf i'r CBC yn ddiweddar gyda 11 parti rhanbarthol, dogfen ddwyieithog.
 - Mae gallu Gwynedd i gyflawni materion technegol ac arbenigol yn y Gymraeg a'r Saesneg yn golygu ein bod yn gallu rhoi sicrwydd a hyder wrth gyflawni'r amcanion hyn. Mae hyn yn egwyddor sydd wedi'i sefydlu'n glir o fewn ein gwaith partneriaeth ac yn prysur datblygu i fod y norm.

Prosiectau yng nghynllun y Cyngor

Mae gwaith y Prif Weithredwr a'r Cyfarwyddwyr Corfforaethol yn darparu her a chefnogaeth barhaus i adrannau'r Cyngor sydd yn gyfrifol am brosiectau o fewn Cynllun y Cyngor. Mae hyn yn cynnwys adolygiad o'r cynnydd sydd yn cael ei wneud yn erbyn y prosiectau hynny fel rhan o drafodaethau yng nghyfarfodydd Herio a Chefnogi Perfformiad Adrannol. Mae'r iaith yn cael sylw penodol ym mhrif gynlluniau y Cyngor yn cynnwys y Strategaeth Iaith Gwynedd, Cynllun Trawsnewid Digidol, Cynllun Ffordd Gwynedd, Cynllun Hinsawdd a Natur ayb.

- **Gwynedd Gymraeg** - Mae 'Gwynedd Gymraeg' yn ffrwd gwaith o Gynllun y Cyngor. Mae'r holl brosiectau dan Strategaeth Iaith Gwynedd 2023 – 2033 yn cyfrannu at y gwaith. Mae gwaith Strategaeth Iaith Gwynedd wedi ei rannu yn 5 maes gweithredu, ac mae'r Cyngor

yn dangos sut mae amcanion ein strategaeth yn cyfrannu at 3 prif faes strategaeth Cymraeg 2050.

- **Cynllun Digidol** - Y Cyfarwyddwr Corfforaethol sy'n cadeirio Bwrdd Trawsnewid Digidol y Cyngor, ac mae gan y Bwrdd hwn gyfrifoldeb am ddatblygu a gweithredu'r Cynllun Digidol corfforaethol newydd. Mae'r Gymraeg wrth wraidd y Cynllun hwn, ac fe adlewyrchir hyn yn yr Asesiad Addasrwydd Digidol fydd yn gam gorfodol cyn bo unrhyw un o adrannau'r Cyngor yn caffael system neu wasanaeth digidol.
- **Cynllunio'r Gweithlu a Datblygu Talent** – Mae gwaith yr Adran yn bwydo mewn l'r ffrwd gwaith 'Cynllunio'r Gweithlu a Datblygu Talent' sydd yn un o ffrydiau gwaith Cynllun Ffordd Gwynedd. Mae'r prosiect yn canolbwyntio ar ddenu a chadw staff yn y tymor hir, trwy sicrhau bod yna gyflenwad digonol o staff ar gael i ddiwallu anghenion gwasanaethau, ac yn benodol felly staff sydd yn gallu'r Gymraeg.

Prosiectau a chynlluniau eraill gan yr Adran Tim Arweinyddiaeth a Gwasanaethau Chyfreithiol

- **Fforwm Iaith** - Mae'r Cyfarwyddwr Corfforaethol, ynghyd ag Arweinydd y Cyngor a'r Aelod Cabinet gyda chyfrifoldeb am y Gymraeg, yn eistedd ar y Fforwm Iaith sirol a sefydlwyd gan yr Uned Iaith. Mae'r Fforwm yn cyfarfod yn ffurfiol yn chwarterol. Bydd y datblygiad hwn ynghyd a sefydlu'r Fenter Iaith ar ei newydd wedd, yn sicr o roi hwb pellach i hyrwyddo'r Gymraeg yng Ngwynedd.
- **Prosiect 15** - Mae'r Cyfarwyddwr Corfforaethol hefyd yn aelod o'r Grŵp Prosiect sy'n hyrwyddo "Prosiect 15" sef ymgais i gynyddu'r deunydd sydd ar gael ar y cyfryngau cymdeithasol trwy gyfrwng y Gymraeg. Clustnodwyd arian i gefnogi'r gwaith hwn sy'n cael ei arwain gan swyddogion yr Uned Iaith.
- **Grŵp Llywio** - Mae'r Cyfarwyddwr Corfforaethol, ynghyd â'r Uwch Swyddog Iaith a Chraffu, yn aelod o Grŵp Llywio a sefydlwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg er mwyn datblygu modelau polisi i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg o fewn cyrff cyhoeddus yng Nghymru. Ystyrir aelodaeth y Cyngor o'r Grŵp yn un ymgynghorol er mwyn rhannu arfer dda.
- **Gwasanaeth Crwner** - Er bod cyflawni Gwasanaeth Crwner yn fater sydd yn nwylo deilydd y swyddogaeth, mae sawl agwedd yn perthnasu ei hun i rôl y Gwasanaeth Cyfreithiol. Gan mai Gwynedd sy'n penodi'r Crwner a Chwneriaid Cynorthwyol, mae gennym ddylanwad sylweddol ar y gofynion ar gyfer y swyddi hyn. Golyga hyn ein bod wedi medru sicrhau fod y sawl sy'n cael eu penodi yn meddu ar y gallu i gyflawni eu dyletswyddau drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg. Mae hyn wedi ei gydnabod gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder a'r Prif Grwner sydd â throsolwg o'r trefniadau.
- **Gwasanaethau Etholiadol** - Mae'r Swyddog Gwasanaethau Etholiadol yn aelod o Grŵp Cynghori ar y Gymraeg Bwrdd Cydlynw Etholiadol Cymru. Mae'r Grŵp yn cynnwys cynrychiolaeth o'r awdurdodau lleol, y Comisiwn Etholiadol a Llywodraethau Cymru a San Steffan.
 - Amcan y Grŵp yw sicrhau bod y Gymraeg a'r Saesneg yn cael eu trin yn gyfartal o ran deddfwriaeth a chanllawiau etholiadol. Mae hefyd yn rhannu arfer da mewn materion yn ymwneud â'r Gymraeg ar draws awdurdodau a sicrhau bod hyfforddiant drwy gyfrwng y Gymraeg ar gael i staff gorsafoedd pleidleisio.
 - Mae'r Swyddog hefyd yn Is-gadeirydd Cangen Cymru o Gymdeithas y Gweinyddwyr Etholiadol, sy'n darparu cefnogaeth, hyfforddiant ac arweiniad i swyddogion ar draws y Deyrnas Gyfunol. Mae'r Gymdeithas ar hyn o bryd yn datblygu hyfforddiant drwy gyfrwng y Gymraeg i staff gorsafoedd pleidleisio.
 - Ers sawl blwyddyn mae'r Uned Etholiadol wedi bod yn dwyn pwysau ar gyflenwr ein system reolaeth etholiadol i addasu'r system i alluogi cynhyrchu rhybuddion etholiadol dwyieithog. Gynt roedd rhai i ni baratoi'r rhybuddion ein hunain er mwyn sicrhau eu bod yn ddwyieithog. Bellach mae'r system yn medru cynhyrchu

rhybuddion yn ddwyieithog a buom yn gweithio gyda'r cwmni i'w cynorthwyo i greu'r fersiynau Cymraeg o'r dogfennau.

- Rydym hefyd wedi gweithio gyda'r cwmni i gynhyrchu llythyrau dwyieithog i'w hanfon at etholwyr i'w hysbysu o'r newidiadau diweddar yn y drefn etholiadol e.e. y drefn gwneud cais am bleidleisiau post.
- Pan fyddwn yn creu dogfennau etholiadol ein hunain rydym yn ei anfon at yr AEA fel fod fersiwn Gymraeg ar gael i bawb drwy'r llyfrgell adnoddau ar eu gwefan. Mae Huw Elfed Roberts, Swyddog Gwasanaethau Etholiadol, yn aelod o'r Grŵp Ymgynghorol ar yr Iaith Gymraeg sef is-grŵp a sefydlwyd gan y Bwrdd Cydlynus Etholiadol

2. Beth arall sydd angen sylw yn ystod y flwyddyn nesaf er mwyn codi statws y Gymraeg a sicrhau cyfleoedd i bobl i ddefnyddio'r Gymraeg?

(e.e. addysg, adnoddau, teuluoedd, hyrwyddo defnydd o wasanaeth drwy'r Gymraeg)

Dros y flwyddyn nesaf bydd gwaith parhaus yn digwydd yn yr Adran er mwyn codi statws y Gymraeg a sicrhau cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg.

- **Polisi Gosod Tai** – mae'r Tim Arweinyddiaeth yn y broses o gefnogi'r Adran Tai ac Eiddo gyda'r Polisi Gosod Tai gyda'r gobaith o gryfhau yr elfen ieithyddol yn unol a gofyn y Comisiwn Cymunedau Cymraeg.
- **System Gofal Cymdeithasol Newydd** – Mae'r Tim Arweinyddiaeth yn cefnogi'r gwaith o symud i system newydd fydd yn cymryd lle WCCIS – hyn am geisio sicrhau fod y system newydd yn ei wneud yn llawer haws i gofnodi iaith unigolion sy'n cael gwasanaeth gennym.
- **Gwasanaethau Cymdeithasol** - Cytunwyd i wnïo logo iaith Gymraeg neu Dysgwyr i lifrai gweithlu gofal y Cyngor. Bydd hyn yn cael ei weithredu yng ngwanwyn 2025.
- **Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus** – Mae'r Is-Grŵp Iaith yn rhan allweddol o waith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn tu hwnt o weithgar. Mae'r prosiectau a'r adnoddau sydd eisoes wedi'u datblygu bellach yn eistedd ar y wefan - [Llesiant Gwynedd a Môn | Prosiectau Cymunedol](#).
 - Fel rhan o waith yr Is-Grŵp mae gwaith yn cael ei wneud ar hyn o bryd ar 'herio mythau' - hyderwn y bydd yn bosibl ei lwyfannu ar wefan y Bwrdd a'i fod yno ar gael i unrhyw sefydliad i'w ddefnyddio, boed yn gyhoeddus neu'n breifat.
 - Byddwn yn cydweithio ag aelodau'r BGC, ond hefyd yn ehangach na hynny – partneriaid fel Gyrfa Cymru; Rhaglen/Swyddogion Arfor/Mentera/Menterau Iaith Cymru a Darogan Talent ayb.
 - Mae aelodau'r BGC yn awyddus iawn i barhau i gefnogi siaradwyr newydd, recriwtio a chadw staff Cymraeg ac yn gweld yr adnodd newydd y byddwn yn ei ddatblygu fel rhywbeth defnyddiol i'r rannu a'i ddefnyddio o fewn y sefydliadau – cyd-rannu. Gyda'r adnodd Recriwtio (2il brosiect), bu cydweithio ag Efa, Comisiynydd y Gymraeg gan iddynt fod yn un o'r rhanddeiliaid ac yn cyfrannu at y gwaith.
 - Cydweithio â'r Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol; Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus eraill a Llywodraeth Cymru i rannu a hyrwyddo'r prosiectau sydd eisoes wedi'u cwblhau.
- **Y Cynnig Rhagweithiol** - Ffurflen Asesu cychwynnol ar gyfer oedolion ynghanol cael ei haddasu a bydd cwestiynau iaith yn cael sylw fel rhan o hyn hefyd er mwyn ein galluogi i gael darlun o'r modd y mae'r gweithlu yn gweithredu'r cynnig rhagweithiol

3. Ydy datblygiad technoleg wedi amharu ar eich gallu i ddarparu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg? Os yn berthnasol rhwch enghraifft. Sut ydych chi'n sicrhau nad

Yw datblygiad technoleg yn effeithio ar eich gallu i ddarparu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg?

Dros y flwyddyn diwethaf mae'r Tim Arweinyddiaeth a'r Gwasanaethau Cyfreithiol wedi gweld cynnydd yn natblygiad technoleg a'r Gymraeg. Gellir cyfeirio at yr enghreifftiau isod:

- **Deallusrwydd Artiffisial** – Mae sawl gwasanaeth ar draws adrannau'r Cyngor wedi gweld cynnydd sylweddol yn y defnydd o Ddeallusrwydd Artiffisial neu AI (*Artificial Intelligence*) dros y flwyddyn diwethaf. Rhagwelwn y bydd hwn yn dod yn un o brif flaenoriaethau'r Cyngor dros y flwyddyn i ddod a bydd gwaith yr Adran yn allweddol i sicrhau ein bod fel Cyngor o flaen y gâd gyda datblygiad y dechnoleg yma ac yn manteisio ar y cyfleon mae'n gynnig gan ar yr un adeg sicrhau cyngor ar y risgiau a defnydd priodol.
- **System Ffon** - Cyfarwyddwr Corfforaethol yn cefnogi'r gwasanaeth Technoleg Gwybodaeth (TG) gyda symud i system ffon newydd fydd yn cysylltu gyda darpariaeth Microsoft Teams a gwella safon y wybodaeth rydym yn ei adnabod o'r system. Mae'r gwasanaeth wedi torri tir newydd drwy gydweithio â chwmni byd-eang CISCO / Webex er mwyn sicrhau bod y ddarpariaeth ar gael am y tro cyntaf yn y Gymraeg. Y gobaith yw y bydd nifer o sefydliadau eraill yn gallu manteisio ar y ddarpariaeth hyn yn y dyfodol.
- **System Gwasanaethau Cymdeithasol** - Cyfarwyddwr Statudol a'r Uned Fusnes wedi bod yn cefnogi'r gwaith o gychwyn digomisiynu ein system/basdata gwasanaethau cymdeithasol (WCCIS), a chomisiynu system newydd o'r farchnad breifat. Mae holl siroedd y Gogledd (a rhan fwyaf o siroedd Cymru) wedi comisiynu yr un system ar draws gwasanaethau Oedolion a Plant, ac mae'r Gwasanaeth yn arwain ar sicrhau fod y system yn cyfarch ein anghenion ieithyddol ni yng Ngwynedd, ond bydd hyn yn cael effaith ar gweddill siroedd Cymru fydd yn defnyddio'r system hefyd.
- Parhau i hyrwyddo opsiynau technoleg mewn gofal sydd ar gael yn y Gymraeg, ac yn cydweithio efo cwmnïau sy'n datblygu technoleg newydd yn y maes i drio sicrhau fod y dechnoleg ddiweddaraf ar gael yn y Gymraeg.
- Mae'r dechnoleg ddiweddaraf yn cael ei ddatblygu yn Saesneg, a dydi'r dechnoleg AI 'voice recognition' er enghraifft ddim yn effeithiol yn y Gymraeg ar hyn o bryd. Mae'r WLGA a'r Llywodraeth yn ceisio gyrru'r agenda yma yn ei flaen ac mae'r adran yn ceisio amlygu nad oes digon o bwysau yn cael ei roi ar gwmnïau i ddatblygu'r elfen Gymraeg, ac mae risg fod y dechnoleg yn cael ei ddatblygu a'n bod methu cadw i fyny.
- **Cyfreithiol** - Mae lle i adlewyrchu ar y gwasanaeth a'r adnoddau ieithyddol sydd o fewn y Gwasanaeth Cyfreithiol megis dogfennau technegol sydd wedi eu creu gennym. Gall hwn fod yn adnodd i'w rannu'n allanol dan amodau priodol petai adnoddau'n caniatáu. Yn yr un modd, mae cyfleoedd ychwanegol i ddefnyddio technoleg rheoli achosion i'w llawn botensial ac i gefnogi darpariaeth drwy'r Gymraeg.

4. Sut ydych chi'n cadw cofnod o'r bobl sy'n defnyddio eich gwasanaeth trwy gyfrwng y Gymraeg? Allwch chi rannu data perthnasol?

e.e.

Blynyddoedd cynnar

1. Data cyrhaeddiad y CSGA o ran nifer y lleoliadau gofal plant, a nifer plant sydd yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg.
2. Nifer cylchoedd Ti a Fi, grwpiau Rhiant a Phlentyn sydd yn cael eu cefnogi/cynnal.
3. Nifer y gweithgareddau sydd yn cael eu targedu yn benodol at deuluoedd ifanc/rhieni a babanod gan wasanaethau'r Cyngor.
4. Nifer y gweithgareddau teuluol sydd yn cael eu trefnu gan y fenter iaith.
5. Nifer ymgyrchoedd rhannu adnoddau a gwybodaeth.

Dysgu

1. Ystadegau monitro CSGA
2. Nifer staff y Cyngor sydd yn derbyn hyfforddiant i wella sgiliau
3. Nifer prentisiaethau sydd yn cael eu cynnig gan y Cyngor
4. Nifer cyfleoedd hyfforddi/achrediadau sydd yn cael eu cynnig gan y gwasanaeth ieuenctid.

Gwaith a gwasanaeth

1. Nifer busnesau sydd yn derbyn cymorth ariannol drwy gynllun Arfor
2. Nifer staff sydd yn derbyn cefnogaeth i ddysgu Cymraeg neu ddatblygu sgiliau
3. Nifer staff sydd yn cymryd rhan mewn cynlluniau cyfeillio/pencampwyr

Y gymuned

1. Nifer gweithgareddau wedi eu cynnal gan wasanaethau'r Cyngor a'r fenter iaith ar gyfer gwahanol grwpiau
2. Nifer mentrau cymunedol sydd yn cael eu cefnogi drwy gynlluniau Adfywio ac Economi

Ymchwil a thechnoleg

1. Nifer prosiectau ymchwil sydd wedi eu cynnal gan y Cyngor, neu eu comisiynu gan y Cyngor

Unrhyw ddata arall perthnasol

Nid yn addas i natur y gwasanaeth (h.y. cefnogi adrannau eraill y Cyngor).

5. Beth yw sgiliau iaith eich staff?

Mae'r Adran wedi cynyddu o ran niferoedd eleni yn dilyn trosglwyddiad yr Uned Fusnes o'r Adran Oedolion 1 Ebrill 2024.

Mae 95.6% o staff yr Adran Tim Arweinyddiaeth a Gwasanaethau Cyfreithiol wedi cwblhau hunanasesiad iaith (108 o aelodau staff).

Mae 7 aelod o staff sydd heb gyflwyno hunanasesiad iaith ar hyn o bryd. Mae 2 o'r rheiny wedi derbyn asesiad iaith gan reolwr llinell, sy'n golygu mai 5 sydd heb asesiad iaith o gwbl.

O'r 108 sydd wedi cwblhau hunanasesiad roedd 5 ddim yn cwrdd ag anghenion iaith y swydd.

Trosglwyddwyd staff i mewn i'r Cyngor ar drefniant TUPE llynedd yn cynnwys rhai o'r aelodau oedd ddim yn cyfarch anghenion iaith ond mae ymdrechion i ddysgu'r iaith drwy wersi ac ymdrechion fel rhan o'r Cynllun Cyfeillion i gefnogi eu datblygiad.

Dros y flwyddyn ddiwethaf mae 1 unigolyn o fewn yr Adran wedi dilyn cwrs Gloywi iaith gyda Dysgu Cymraeg Gogledd Orllewin trwy'r cynllun Cymraeg Gwaith.

Sylwadau pellach:

Cyfreithiol - Mae cyfanswm o 22.25 gweithwyr Gyfystyr Swyddi Llawn Amser— 25 unigolyn yn y Gwasanaethau Cyfreithiol . Mae'r oll o'r staff cyflogedig yn gallu cyflawni holl ofynion y

swyddi drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae 3 locum di Gymraeg (cyfystyr a 1.5 swydd) ar hyn o bryd yn cefnogi unai gwaith y Tim Cyfreithiol neu yn bennaf gwaith cyfreithiol rhanbarthol.

Gwasanaethau Cymdeithasol -

Aethpwyd ati yn y Gwasanaethau Cymdeithasol i sicrhau gwybodaeth gywir ar allu ieithyddol y gweithlu. Mae'r wybodaeth hynny ar gael erbyn hyn ar gyfer 90% o'r gweithlu gwasanaethau cymdeithasol. Hwn yn welliant sylweddol o flwyddyn a hanner yn ôl ble roedd y ffigwr oddeutu 65%.

6.Rhowch enghreifftiau o unrhyw rwystrau, cwynion a chanmoliaeth sy'n gysylltiedig gyda darparu a hyrwyddo gwasanaethau cyfrwng Gymraeg.

RHWYSTRAU

- **Gohebiaeth Uniaith Saesneg** - Mae natur swyddi'r Prif Weithredwr a'r Cyfarwyddwyr Corfforaethol yn golygu eu bod yn cymryd rhan mewn cyfarfodydd aml-asiantaethol, ar lefel rhanbarthol a chenedlaethol, yn rheolaidd. Mae'n anffodus fod rhai sefydliadau, gan gynnwys Llywodraeth Cymru, yn parhau i gynnal cyfarfodydd o'r fath drwy gyfrwng y Saesneg yn llawer rhy aml. Mae'r Adran hefyd yn gweld nifer o ddogfennau, e.e. grantiau yn cyrraedd sydd yn uniaith Saesneg. Mae'n hanfodol bwysig felly, fel cynrychiolwyr Cyngor Gwynedd, ein bod yn mynnu'r hawl i gyfrannu drwy'r Gymraeg ar bob cyfle.
- **Perthynas a'r Bwrdd Iechyd** – Rhaid cyd-weithio â sefydliadau allanol sydd ddim yn gweithredu'n fewnol yn bennaf trwy gyfrwng y Gymraeg. E.e., mae'r Cyfarwyddwr Statudol (Gwasanaethau Cymdeithasol) yn cyd-weithio agos â'r Bwrdd Iechyd ac yn gwneud pob ymdrech i sicrhau bod cyfarfodydd yn cael eu cynnal yn y Gymraeg. Mae tueddiad gan y Bwrdd Iechyd i droi i'r Saesneg os oes unrhyw un yn y cyfarfod yn methu deall Cymraeg, yn hytrach na sicrhau cyfieithydd ar y pryd ymlaen llaw. Erbyn hyn mae y mwyafrif helaeth o gyfarfodydd yn cael eu cynnal yn y Gymraeg. Mae gwaith diweddar wedi ei wneud i geisio cyd-leoli lle yn bosibl i gryfhau perthnasau gwaith (e.e. rhwng Gweithwyr Cymdeithasol a Nyrsus Cymunedol) ond her naturiol os oes cyfran o'u staff yn ddi-gymraeg a fod iaith y swyddfa yn troi'n Saesneg. Sylw yn cael ei roi i sicrhau fod hyn ddim yn digwydd wrth l'r gwaith fynd yn ei flaen.
- Mae'r Prif Weithredwr a'r Cyfarwyddwyr Corfforaethol yn cymryd mantais o'u dylanwad fel siaradwyr Cymraeg i annog defnydd o'r Gymraeg mewn cyfarfodydd a gweithdai, gan gyfrannu'n Gymraeg ar bob achlysur a sicrhau bod darpariaeth Gymraeg ar gael bob amser.
- **Gwasanaethau Cyfreithiol** –
 - O bryd i'w gilydd, mae'r Gwasanaethau Cyfreithiol yn comisiynu defnydd o weithwyr locwm achyfreithwyr allanol er cyfarch gofynion am gapasiti neu arbenigedd penodol. Mae'n rhaid cydnabod ei bod yn her sicrhau darpariaeth o'r fath drwy gyfrwng y Gymraeg. Fodd bynnag, ar bob achlysur lle mae hyn yn bosib byddwn yn blaenoriaethu defnyddio unigolion sy'n gallu gweithio drwy gyfrwng y Gymraeg.
 - Yr agwedd arall yw'r angen i gyflogi cyfreithwyr arbenigol lefel uchel sydd yn meddu ar y gallu i ddarparu gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg. Lle'n bosib rydym yn cyfarwyddo cyfreithwyr a bargyfreithwyr sydd yn meddu â'r sgiliau iaith. Mewn rhai achlysuron mae modd sicrhau gwasanaeth ar y lefel uchaf i roi cyngor neu farn drwy gyfrwng y Gymraeg. Fodd bynnag ar faterion sydd un ai angen tîm ehangach, arbenigedd penodol neu faint prosiect mae sicrhau'r ddarpariaeth drwy gyfrwng y Gymraeg yn llwyr yn anodd, os nad yn anymarferol. Mae'r gallu i ddarparu drwy gyfrwng y Gymraeg yn cael ei nodi ar gytundebau fframwaith cenedlaethol ond, nid yw hwn yn ddarpariaeth gyffredinol ar draws y cwmnïau. Adlewyrchir hyn yn helaeth hyd yn oed o fewn cwmnïau sydd â'u gwreiddiau yng Nghymru. Mae i'w

nodi fod y gallu i gynnig gwasanaeth drwy'r Gymraeg yn ffactor sydd yn cael ei adlewyrchu mewn cwmnïau lleol i Gymru fwy fwy ac yn sicr yn datblygu. Mae hyn yn caniatáu i'r Cyngor gyfarwyddo a derbyn cyngor cyfreithiol drwy'r Gymraeg.

- Mae modd ystyried yn y tymor canolig symud i sefyllfa lle mae modd cyflawni yr holl wasanaethau a ddarperir i Wynedd ac yn rhanbarthol drwy'r Gymraeg. Mae'n sefyllfa cyflogi yn benodol yn y maes cyfreithiol wedi gwella o ran denu a chadw staff mewn modd cynaliadwy. Rydym yn adeiladu ar hyn ac yn hyderus y gellir parhau i ddatblygu. Mae hyn yn cynnwys manteisio ar Gynllun Yfory i ddatblygu staff yn fewnol unai drwy hyfforddeion proffesiynol neu brentisiaethau. Mae gofynion penodol ac arbenigol o amgylch ein gwaith rhanbarthol sydd yn gosod gofynion tymor byr sydd rhaid eu cyfarch ac angen arbenigedd o fath arbennig. Fodd bynnag mae'r Gwasanaeth Cyfreithiol hefyd wedi ymdrechu i leihau allanoli gwaith. Yn gyffredinol llwyddwyd i wneud hynny. Pan oedd angen recriwtio, rydym wedi bod yn llwyddiannus ar ddenu cyfreithwyr sydd yn meddu'r Gymraeg yn rhugl. Rydym yn parhau i symud l'r cyfeiriad yma ar draws pob agwedd o'r gwaith. Gan ein bod ar fin sefydlu CLG tymor hir gyda'r CBC bydd hyn yn creu cyfle i recriwtio ar sail mwy sefydlog.
- Mae'n bwysig cydnabod fod Gwasanaeth Cyfreithiol Gwynedd yn unigryw bron ymhlith y 22 Awdurdod, gan feddu ar dîm lle gallai'r holl swyddogion ddarparu gwasanaeth cyflawn drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae hyn yn parhau ac nid yw'r materion a nodwyd wedi newid diwylliant nac ychwaith natur y Gwasanaeth.

Mae'r Adran yn parhau i gefnogi ymdrechion y Cyngor i hyrwyddo cyrsiau iaith ymysg y gweithle – e.e. cwrs 'Defnyddio' Cymraeg Gwaith yn Nant Gwrtheyrn (Ebrill-Mehefin 2025). Maen nhw'n gyfleoedd arbennig wedi'u cyllido'n llawn.

Mae Swyddogion o fewn yr adran wedi bod yn rhan o Gynllun Cyfeillion Cymraeg ac wedi gweld budd mawr o'r naill ochr o fod yn rhan o'r cyfleon hyn.

Fel Tîm Arweinyddiaeth, byddwn yn parhau i hyrwyddo a manteisio ar bob cyfle a geir i sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei phriod le, nid yn unig yng ngwaith y Cyngor ond hefyd ar lefel cymunedol o fewn y Sir, yn rhanbarthol ac yn genedlaethol.

Adroddiad yr adran i Bwyllgor Iaith yn 2024: [Tm Arweinyddiaeth a Gwasanaethau Cyfreithiol.pdf](#)